

หลักพุทธธรรมกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม* BUDDHA-DHAMMA PRINCIPLES AND MODERN LIBERAL POLITICAL IDEOLOGY

พระมหาธณวฑฒน์ ปรียติเมธี, ปารีชาติ ชุมพงศ์

Phramaha Thanawat Pariyatmethi, Parichat Chumpong

วัดศรีบุญเรือง

Wat Si Bunruang

Corresponding Author E-mail: Thanawat25252538@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่ยังมีบทบาทและความสำคัญอยู่ในทุกวันนี้ โดยใช้มนทัศน์ลัทธิเสรีนิยม อุดมการณ์ทางการเมือง และหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ได้แก่ 1. การเป็นปัจเจกบุคคลนิยม โดยถือว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นจะต้องมีการพัฒนาความประพฤติ และจิตใจให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม จึงมุ่งเน้นในเรื่องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยใช้คุณธรรมในการปฏิบัติตน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนานี้ปฏิเสธการถือตนเป็นใหญ่ หรืออัตตาธิปไตย โดยให้ความสำคัญกับธรรมาธิปไตย คือ การถือธรรมเป็นใหญ่เหนือกว่าสิ่งอื่นใด 2. การให้ความสำคัญกับเสรีภาพทางการเมือง การพูดและการคิด โดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง 3. การให้ความสำคัญกับเหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย 4. การให้ความสำคัญกับความเสมอภาคไม่แบ่งชนชั้นวรรณะหรือเชื้อชาติ 5. การให้ความสำคัญกับขันติธรรมให้มีความอดทนอดกลั้น 6. การให้ความสำคัญกับฉันทานุมัติ เช่น การใช้รูปแบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตยที่มีพระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทนพระองค์หลังจากที่ปรินิพพานไปแล้ว และ 7. การใช้หลักการรัฐธรรมนูญนิยม ซึ่งในพระพุทธศาสนาเปรียบได้กับพระวินัยเป็นกฎหมายที่เป็นหลักในการปฏิบัติของสงฆ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้หมู่คณะมีความสุข หลักพุทธธรรมจึงเป็นหลักการแก้ปัญหาสังคมที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคม

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; อุดมการณ์ทางการเมือง; เสรีนิยม

Abstract

The objective of this academic article is to analyze Buddhist principles that align with the ideology of liberalism, which continues to play a significant role in contemporary society. This analysis draws upon the concepts of liberalism, political ideology, and Buddhist principles that correspond to liberal political thought. The key Buddhist principles that align with liberal political ideology include:

1. Individualism This principle asserts that humans can develop themselves to live harmoniously with others. Such development necessitates the cultivation of moral conduct and mental refinement. The emphasis is placed on coexisting with others through virtuous actions. In Buddhism, self-centeredness or egocentrism (*attadhipateyya*) is rejected. Instead, priority is given to *dhammadhipateyya* the principle of placing the Dhamma above all else.
2. Emphasis on Freedom This includes the freedom of action, speech, and thought, guided by wisdom and critical reflection.
3. Reason and Rationality Importance is placed on using reason to consider and evaluate matters according to the principle of dependent origination (*paticcasamuppada*), acknowledging the interconnectedness of causes and conditions.
4. Equality This principle emphasizes the importance of equality, rejecting discrimination based on class, caste, or race.
5. Tolerance and Patience The Buddhist principle of *khanti* highlights the value of forbearance and patience in the face of adversity or disagreement.
6. Consensus and Collective Agreement An example is the governance system of *dhammadhipateyya*, where the Dhamma and Vinaya (Buddhist disciplinary codes) serve as the guiding principles. After the Buddha's passing (*Parinibbana*), the Dhamma-Vinaya is considered the teacher, reflecting a governance model that values collective agreement and adherence to established norms.
7. Constitutionalism In Buddhism, this can be likened to the Vinaya, which serves as the monastic code of conduct. It acts as the legal framework regulating the behavior of monks, aiming to ensure peace and harmony within the monastic community. Buddhist principles thus serve as frameworks for addressing social issues by regulating human behavior,

preventing harm to others, and fostering peace both at the individual and societal levels.

Keywords: Buddha Dhamma, Political Ideology, Liberalism

บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนที่สามารถใช้เป็นหลักการแก้ปัญหาสังคมได้ สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้สามารถควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้เป็นไปตามที่สังคมมุ่งหวัง คือไม่เบียดเบียนผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีหลักการสำคัญที่ยึดถือความจริง หรือสัจธรรมเป็นหลักโดยปฏิเสธอำนาจของสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ หลักธรรมคำสอนจึงมุ่งที่การสอนให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา มีความเมตตากรุณาต่อกัน สอนให้นำความรู้ไปประพฤติปฏิบัติ และให้ยึดถือธรรมเป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด (คุณ โทซันท์, 2545)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนที่ไม่เฉพาะหลักการ แต่มุ่งให้ฝึกปฏิบัติ กระทั่งเกิดปัญญาด้วย โดยสามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง จึงกล่าวได้ว่าเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลพอสมควร ซึ่งหากพิจารณาแล้วพบว่าหลักพุทธธรรมกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม มีแนวคิดหลายประการที่สอดคล้องกัน แม้จะมีที่มาและบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นความเห็นหรือทัศนคติของฝ่าย “เสรีนิยม” (Liberalism) ที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมมีลักษณะเป็นปัจเจกที่มีหลักพื้นฐานในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคล ส่วนรวมและความเสมอภาคกัน (สมพงษ์ ชูมาก, 2522) โดยประกอบด้วยลักษณะพื้นฐาน 7 ประการ ได้แก่ 1. ปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) 2. เสรีภาพ (Liberty or Freedom) 3. เหตุผล (Reason) 4. ความเสมอภาค (Equality) 5. ขันติธรรม (Toleration) 6. ฉันทานุมัติ (Consent) และ 7. รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ในทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยจึงไม่อาจจะปฏิเสธอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมได้ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ที่ยังมีบทบาทและความสำคัญอยู่ในทุกวันนี้ โดยใช้มนทัศน์สิทธิเสรีนิยม โดยใช้บริบทของสังคมไทยในการพิจารณาเพื่อการประยุกต์ใช้ต่อไป

หลักพุทธธรรม

หลักพุทธธรรมเป็นการประมวลผลองค์รวมภายหลังจากเจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้ธรรมเป็นพระพุทธรเจ้า หลังจากนั้นก่อเกิดพระธรรมและพระสงฆ์ ซึ่งรวมเรียกว่าพระรัตนตรัย ซึ่งพุทธธรรมมีหลักการว่า แม้จะไม่มีพระพุทธรเจ้าเกิดขึ้นในโลกนี้ ความจริงก็ยังคงอยู่ตามธรรมดาอย่างเป็นกลาง ๆ สิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงตรัสรู้จึงเป็นการค้นพบความจริงเหล่านั้นจากสรรพสิ่งที่มีอยู่ในโลกของความเป็นจริง แล้วนำมาเปิดเผยต่อสาธารณชน เนื้อหาของหลักความจริงนี้ก็คือ ความเป็นไปของโลกตามเหตุปัจจัยที่มี การฝึกจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสที่ครอบงำที่เรียกว่ากิเลสและความทุกข์ ทำให้จิตเป็นสุข และไม่พยายาเบียดเบียนผู้อื่น การนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงเป็นการแก้ปัญหาสังคมรวมถึงการสร้างสันติภาพด้วยพุทธธรรม (พระครูปลัดเกษภา ภาทอง และคณะ, 2562) ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสังคมที่มีความสุข เป็นภาวะและลักษณะของความสงบที่ปราศจากการเบียดเบียนหรือความรุนแรง และมองว่าการอยู่ร่วมกันด้วยโดยไม่มีทุกข์ ทั้งในมิติของบุคคลและสังคม เป็นหลักประกันของความมั่นคงในชีวิต พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งการสร้างความสุขสงบในสังคม เนื่องจากมีหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งและความรุนแรง หลักพุทธธรรมจึงทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน สังคม ประเทศชาติและสังคมโลก ซึ่งก่อให้เกิดความสุขสงบอย่างแท้จริง โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากจิตใจและจากระดับปัจเจกชนขยายผลไปสู่มวลมนุษยชาติ การเมืองกับศีลธรรมจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก (พระสุทิน จุกวโร และคณะ, 2563)

พระพุทธศาสนามีลักษณะคำสอนเด่น หรือพิเศษแตกต่างจากศาสนาอื่นหลายประการ (คุณ โทษินธ์, 2545) ดังนี้

1. มีลักษณะคำสอนเป็นมนุษยนิยม (Humanism) โดยปฏิเสธอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ แต่มีหลักการที่เน้นไปที่ตัวของมนุษย์เองที่จะต้องพัฒนาและจะต้องรับผิดชอบ โดยมีการกระทำหรือกรรมของตนเองที่จะเป็นผู้ดลบันดาลผลต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น หลักมนุษยธรรมนี้จึงเป็นเครื่องส่งเสริมความเป็นมนุษย์ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของมนุษย์เพื่อมนุษย์ที่ให้ความสำคัญกับการกระทำของเป็นสำคัญ

2. มีลักษณะคำสอนเป็นสัจนิยม (Realism) หรือเป็นความจริงแท้ เช่น คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ อริยสัจ ปฏิจจสมุปบาท พระพุทธศาสนา มองโลกในแง่ของความจริง คือมองทุกอย่างในสภาพที่เป็นจริง สอนในเรื่องของสัจธรรม คือสิ่งที่เป็นจริงตามธรรมชาติ

3. มีลักษณะคำสอนเป็นเหตุผลนิยม (Rationalism) โดยสอนให้ใช้ปัญญาใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อนจะปลงใจเชื่อ สอนให้ใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตและในการแก้ไขปัญหาความทุกข์ร้อนต่าง ๆ ของตนเอง

4. มีลักษณะคำสอนเป็นสันตินิยม (Pacifism) โดยสอนให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน และให้มีการเผื่อแผ่ เจริญเมตตาแก่สรรพสัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย โดยไม่แบ่งชาติและศาสนา ดังพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง แปลว่า สุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี” ความสงบและสันติสุขในสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

5. มีลักษณะคำสอนเป็นปฏิบัตินิยม (Pragmatism) โดยมีหลักการว่า การจะสำเร็จประโยชน์สุขแก่สังคมและตนเองได้นั้น ไม่ใช่สักว่าเรียนรู้ หรือรู้เฉย ๆ เท่านั้น จำเป็นต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับผลดีตามแนวทางปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ และต้องมีวิชา (ความรู้) และจรณะ (นำไปประพฤติปฏิบัติ) ซึ่งความรู้กับการปฏิบัติจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนและสังคม

6. มีลักษณะคำสอนเป็นธรรมราชาธิปไตย (Supremacy of Righteousness) โดยให้ถือธรรมเป็นใหญ่เป็นสำคัญ เหนือกว่าการถือตนเป็นใหญ่ (อัตตาธิปไตย) และการถือสังคมเป็นใหญ่ (โลกาธิปไตย) เพราะทั้งสองอธิปไตยหลังนี้ แม้จะเป็นความดี แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นความดีที่สมบูรณ์ และยังมีโอกาสที่จะผิดพลาดได้มาก แม้หลักประชาธิปไตยที่ถือกันว่าเป็นหลักแห่งการปกครองที่ดีนั้น บางครั้งก็ยึดถือว่าถูกต้องไม่ได้ กล่าวคือ แม้จะมีเสียงข้างมากก็อาจจะผิดได้ ประชาธิปไตยที่จะปลอดภัยจากความผิดพลาดได้นั้น จะต้องเป็นประชาธิปไตยที่ประกอบด้วยธรรมราชาธิปไตย ตัวอย่างคำสอนที่เป็นธรรมราชาธิปไตยในพระพุทธศาสนา เช่น สอนให้เลิกการถือชั้นวรรณะ เป็นต้น

สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรม เป็นหลักการแก้ปัญหาสังคมรวมถึงการสร้างสันติภาพด้วยพุทธธรรม เนื่องจากเป็นหลักปฏิบัติที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ไม่ให้เบียดเบียนผู้อื่น หลักพุทธธรรมจึงทำให้เกิดความสงบทั้งในระดับปัจเจกชน และสังคม มีลักษณะคำสอนเด่นที่ปฏิเสธอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ยึดถือเป็นความจริง หรือสัจธรรม สอนให้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา สอนให้มีความเมตตากรุณาต่อกัน สอนให้นำความรู้ไปประพฤติปฏิบัติ และให้ยึดถือธรรมเป็นสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด

อุดมการณ์ทางการเมือง

คำว่า อุดมการณ์ (Ideology) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ “Eidos” และ “Logos” เมื่อสนธิเข้าด้วยกันสำเร็จรูปเป็น Ideology หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิดของมนุษย์ซึ่งสามารถศึกษาค้นคว้าได้ในเชิงประจักษ์ (Empirical Study) (กิตติทัตต์น ผกาทอง, 2561)

อุดมการณ์ทางการเมือง ถือเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นกับประชาชนหรือคนส่วนใหญ่ของสังคมการเมือง อุดมการณ์ ในลักษณะของความต้องการที่เกิดขึ้น คือความเชื่อที่เชื่อมโยงผู้คนกับเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนาและจิตวิทยา รับผิดชอบต่อประโยชน์ ชนชั้นกลุ่ม สมาคม ในขณะที่เดียวกัน อุดมการณ์คือความคิดทางการเมืองซึ่งถูกนำมาใช้อธิบายทั้งในเรื่องของที่มา หรือการกำเนิด การดำรงอยู่และการให้เหตุผล โดยผ่านความชอบธรรมทางการเมือง ตลอดจนการรักษาสถานภาพเดิมที่มีอยู่ และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่มุ่งไปสู่เป้าหมายของผู้คน และสังคม ตลอดจนการอธิบายเพื่อสร้างโลกทัศน์ทางการเมืองให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ อุดมการณ์ทางการเมือง จึงมีความจำเป็นสำหรับชนชั้นปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง จะสังเกตได้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นคำนิยามและคำอธิบายที่ค่อนข้างจะครอบคลุมกิจกรรมและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมการเมือง ทั้งนี้ หากกล่าวในทางความสากล อุดมการณ์ทางการเมืองมีอยู่หลายอุดมการณ์ เช่น ประชาธิปไตย เสรีนิยม อนุรักษนิยม สังคมนิยม อนาธิปไตย ชาตินิยม มาร์กซิสต์ ทุนนิยม สตรีนิยม สิทธิมนุษยชน เป็นต้น (สุพัฒน์พงศ์ แยมอัม, 2565)

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์ทางการเมือง เป็นความเห็นหรือทัศนคติ การมีอุดมการณ์ทางการเมืองจึงหมายถึง การมีทัศนคติต่อเรื่องราวต่าง ๆ ที่ครอบคลุมกิจกรรมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในสังคมการเมือง

อุดมการณ์เสรีนิยม

คำว่า “เสรีนิยม” (Liberalism) มีการนำมาใช้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Liber” หมายถึงคนที่มีอิสระ (Free Men) ในทัศนคติทางสังคม “Liberal” จึงหมายถึง ความเปิดเผยหรือความมีจิตใจที่เปิดเผย ซึ่งต่อมาได้มีความหมายรวมถึงความมีอิสรภาพและทางเลือก (Heywood, 1992) แกนสำคัญของอุดมการณ์เสรีนิยม คือ เสรีภาพและความเสมอภาค อุดมการณ์เสรีนิยมจึงมีลักษณะเป็นปัจเจกที่มีหลักพื้นฐานในเรื่องของสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคล ส่วนรวมและความเสมอภาคกัน (สมพงษ์ ชูมาก, 2522) ลักษณะพื้นฐานของเสรีนิยม ประกอบด้วย 7 ประการ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) ได้แก่

1. ปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) ความคิดนี้ให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีความสำคัญสูงสุด ยิ่งกว่ากลุ่มทางสังคมหรือองค์กรรวมใด ๆ ซึ่งหากถ้ามนุษย์ไม่สามารถใช้ชีวิตในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลได้ ชีวิตของมนุษย์ก็หมดความหมาย

2. เสรีภาพ (Liberty or Freedom) ในความหมายของเสรีนิยมนั้นหมายถึง เสรีภาพภายใต้กฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้การใช้เสรีภาพของบุคคลหนึ่งต้องเป็นการกระทำที่ปล่อยปละละเลยตามอำเภอใจได้ ดังนั้น นักเสรีนิยมจึงพยายามสร้าง

กรอบกว้าง ๆ ในทางกฎหมายที่จะช่วยให้ปัจเจกบุคคลได้มีโอกาสใช้เสรีภาพได้มากที่สุด และบรรลุถึงเสรีภาพได้พร้อม ๆ กัน

3. เหตุผล (Reason) นักเสรีนิยมเชื่อมั่นว่าความสามารถในการใช้เหตุผลที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ จะเป็นกลไกอันชาญฉลาดที่ทำให้ปัจเจกบุคคลเลือกใช้และวินิจฉัยอย่างมีวิจาร์ณญาณว่าตนเองต้องการอะไร เมื่อไร และอย่างไร การอภิปราย ถกเถียง จึงเป็นกิจกรรมที่แสดงออกถึงการใช้เหตุผลของมนุษย์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์ชาติ

4. ความเสมอภาค (Equality) นักเสรีนิยมเชื่อว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน (Born Equal) และด้วยเหตุนี้การเกิดเป็นมนุษย์จึงมีคุณค่าทางศีลธรรมเสมอกัน รวมถึง “ความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย” (Equality before the Law) หมายถึง บุคคลย่อมมีความเสมอกันในสิทธิและโอกาส (equal rights and entitlements) ดังคำกล่าวที่ว่า “หนึ่งคนเท่ากับหนึ่งเสียง: หนึ่งเสียงเท่ากับหนึ่งคะแนน” (One Person, One Vote ; One Vote, One Value) หมายถึงการที่บุคคลทั้งหลายย่อมมีความเสมอภาคกันทางการเมือง (Political Equality)

5. ชันติธรรม (Toleration) นักเสรีนิยมเชื่อว่าชันติธรรม หรือการอดทนต่อความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งแตกต่างไปจากของตน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะประกันเสรีภาพส่วนบุคคลได้ และในขณะที่เดียวกันก็จะทำให้สังคมมั่งคั่ง ร่ำรวยทางความคิดที่มีลักษณะพหุนิยม (Pluralism) หรือมีความหลากหลายในในมิติต่างๆ เช่น ศีลธรรมธรรมและการเมือง จะเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและสมบูรณ์ ผู้คนอภิปรายและสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญากันอย่างกว้างขวาง เหมือนกับว่ามีตลาดเสรีทางความคิด (A Free Market of Ideas)

6. ฉันทานุมัติ (Consent) นักเสรีนิยมมองว่าอำนาจหน้าที่ (Authority) และแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างขึ้นมาใช้ในการอยู่ร่วมกันนั้น ควรได้รับความเห็นชอบหรือฉันทานุมัติโดยสมาชิกของสังคมนั้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำกล่าวที่มักจะอ้างกันอยู่เสมอว่ารัฐบาลในอุดมการณ์เสรีนิยมนั้นจะต้องตั้งอยู่บน “ฉันทานุมัติของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง” (Consent of The Governed) แนวความคิดดังกล่าวทำให้สิทธิเสรีนิยมมีแนวโน้มที่จะเข้ากันได้ดีกับหลักการเรื่องประชาธิปไตย (Democracy) และการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปในระบบการเมือง (Representation)

7. รัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) นักเสรีนิยมเชื่อมั่นว่ารัฐบาลที่มีอำนาจจำกัดจะมีประโยชน์ต่อสังคมมากกว่ารัฐบาลที่มีอำนาจไม่จำกัด การสร้างกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจจึงเหมาะที่จะระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแบบเป็นลายลักษณ์อักษรให้รู้กันทั่วไป จึงควรทำให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยฝังแน่นในจิตใจของปัจเจกบุคคลทั้งปวงจนเป็นประเพณีทางการเมืองที่ไม่มีใครทำลายได้

อุดมการณ์เสรีนิยมได้มีการพัฒนาการกระทั่งกลายเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดเสรีนิยมแบบคลาสสิก (Classical Liberalism) หรือเสรีนิยมดั้งเดิม เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เป็นรากฐานของการพัฒนาทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจระบอบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีในปัจจุบัน และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ที่มีวิวัฒนาการและเติบโตในยุคโลกาภิวัตน์ (สุภังกร สดอยเซฟ, 2564) ทั้งสองแนวคิดนี้ พชรวัฒน์ เส้นทอง (2562) ได้สรุปรายละเอียดให้เห็นถึงความแตกต่างกันบางประการ ดังนี้

1. อุดมการณ์เสรีนิยมคลาสสิก (Classical Liberalism) มีหลักการ คือ 1. ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลมากกว่ารัฐ (State) และการกระทำต่าง ๆ ของพลเมืองในรัฐจะต้องได้รับอนุญาตเท่านั้น 2. ปัจเจกบุคคลมีความอิสระ ทุกคนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองตามเหตุผล 3. กิจกรรมทางการเมืองใด ๆ ควรมีการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่ใช่เพราะความหวาดกลัว 4. รัฐควรมีข้อจำกัดในการใช้อำนาจ 5. ความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และ 6. เสรีภาพทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สำคัญกว่าความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ

2. อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) มีหลักการสำคัญ คือ 1. วิถีชีวิตของปัจเจกบุคคลและสังคมสามารถถูกแทรกแซงโดยรัฐบาลได้ในบางครั้ง เพื่อเป็นการป้องกันการก้าวล่วงเสรีภาพของบุคคลอื่น 2. การมองโลกในแง่ดีตามหลักเสรีภาพ และ 3. การให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ

กล่าวโดยสรุป คือ อุดมการณ์เสรีนิยมมีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) ให้ความสำคัญกับเสรีภาพ (Liberty or Freedom) เหตุผล (Reason) ความเสมอภาค (Equality) ขันติธรรม (Toleration) ฉันทานุมัติ (Consent) และรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) ซึ่งอุดมการณ์เสรีนิยมได้มีการพัฒนาการกระทั่งกลายเป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดเสรีนิยมแบบคลาสสิก (Classical Liberalism) หรือเสรีนิยมดั้งเดิม และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ที่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันในบางประการ ซึ่งผู้เขียนใช้อุดมการณ์ฝ่ายเสรีนิยมใหม่เป็นบทวิเคราะห์ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม

หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ผู้เขียนใช้ลักษณะพื้นฐานของเสรีนิยมที่ประกอบด้วย 7 ประการ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551) มาใช้ในการวิเคราะห์ความสอดคล้อง ได้แก่

1. การเป็นปัจเจกบุคคลนิยม (Individualism) มนุษย์ถูกจำแนกออกเป็น 4 ประเภท ตามคำสอนทางพุทธศาสนา คือ 1. บุคคลผู้มามีแต่ใจไปมีด 2. บุคคลผู้มามีแต่

ไปสว่าง 3. บุคคลผู้มาสว่างแต่ไปมืด และ 4. บุคคลผู้มาสว่างและไปสว่าง ความแตกต่างกันของมนุษย์ทั้ง 4 ประเภทนี้ทำให้เราสามารถประเมินความเป็นปัจเจกบุคคลของมนุษย์ได้ (พระมหาพูนศักดิ์ วัชรวิโส, 2561) ซึ่งการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะต้องมีหรือการพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า ภาวนา 4 ได้แก่ 1. การพัฒนากายหรือการฝึกอบรมกาย 2. การพัฒนาความประพฤติให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนผู้อื่น 3. การพัฒนาจิตให้เจริญองงามโดยใช้หลักคุณธรรม และ 4. การพัฒนาปัญญาให้รู้แจ้งถึงความจริงโดยใช้ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) ในประเด็นการเป็นปัจเจกบุคคลนิยมในทางพุทธศาสนาที่ปฏิเสธการถือตนเป็นใหญ่ (อัตตาทิปไตย) โดยให้ความสำคัญกับธรรมาธิปไตย (Supremacy of Righteousness) หรือการยึดถือธรรมเป็นใหญ่เหนือกว่าสิ่งอื่นใด (คุณ โทซันท์, 2545) อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่เชื่อในศักยภาพของปัจเจกในการพัฒนาตนเอง (Nussbaum, 2011) จึงสอดคล้องกับหลักไตรสิกขาในพุทธศาสนา ที่เน้นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจและปัญญา (พระครูใบฎีกาหัสติ กิตตินนฺโท, 2565)

2. การให้ความสำคัญกับเสรีภาพ (Liberty or Freedom) โดยมีหลักคำสอนที่ว่ามนุษย์สามารถกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วยเจตนาทั้งดีและชั่วได้ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ที่เรียกว่า กรรม 3 ถือเป็นเสรีภาพ หรือความอิสระทางการกระทำ การพูด และการคิด ซึ่งในทางพุทธศาสนาจะต้องมีหลักธรรมกำกับนั้น คือ กุศลมูล 3 ที่ถือเป็นรากเหง้าของกุศล เป็นต้นต่อของความดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) ได้แก่ 1. อโลภะ คือ ความไม่โลภ 2. อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย และ 3. อโมหะ คือ ความไม่หลง และต้องประกอบด้วยหลักสุจริต 3 คือ ความประพฤติดี ประพฤติชอบ ได้แก่ 1. กายสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยกาย 2. วาจาสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยวาจา และ 3. มโนสุจริต คือ ความประพฤติชอบด้วยใจ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังให้หลักเสรีภาพในการคิด เช่น ชาวกาลามะ ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ในกาลามสูตร 10 ประการ เช่น อย่าเพิ่งปลงใจเชื่อเพราะเล่าสืบกันมา ฟังตามกันมา ชาวถือการอ้างตำราหรือทฤษฎี เป็นต้น หากจะเชื่อต้องใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ (สวาท ฮาดภักดี และคณะ, 2561) อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพส่วนบุคคลและการตัดสินใจด้วยตนเอง (สมนึก จันทร์โสภา และคณะ, 2565) จึงสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการพึ่งพาตนเองและอิสรภาพทางจิตใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

3. การให้ความสำคัญกับเหตุผล (Reason) เห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ทรงใช้หลักเหตุผลในการสอนที่เรียกว่าลีลาการสอน ทรงชี้แจงให้ผู้ฟังเห็นชัด คือ ทรงจำแนกแยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงดังจูงมือไปคูให้ เห็นกับตา นับเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผลเป็นแนวทางในการใช้ชีวิต หลักคำสอนในด้าน

การใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เช่น การใช้หลักโยนิโสมนสิการ พิจารณาสืบค้นถึงต้นตอของสิ่งทั้งหลาย โดยใช้เหตุผลวิเคราะห์แยกแยะด้วยปัญญา ซึ่งหลักการนี้ให้ความสำคัญกับการคิดหาเหตุผลที่สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังทรงสอนเรื่องกรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลที่เกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ที่เรียกว่าหลักวิปากัสสัทธา นอกจากนี้หลักกรรมที่เกิดจากการมีเหตุผลที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ยังมี อิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558) ประกอบด้วย 1. ฉันทะ คือ ความพอใจที่จะกระทำสิ่งนั้น และปรารถนาที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้น 2. วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม 3. จิตตะ คือ การไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านและจดจ่อในสิ่งที่ทำ และ 4. วิมังสา คือ การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองโดยใคร่ครวญเพื่อหาเหตุผล และคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การใช้เหตุผลและปัญญา อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่สนับสนุนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจทางการเมืองและสังคม (สมนึก จันทร์โสภา และคณะ, 2565) จึงสอดคล้องกับหลักกาลามสูตรในพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ไม่เชื่ออย่างงมงาย (สมภาร พรหมทา, 2548)

4. การให้ความสำคัญกับความเสมอภาค (Equality) โดยในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางสังคม ปฏิเสธเรื่องการแบ่งชนชั้นวรรณะของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เป็นศาสนาดั้งเดิมของชาวอินเดีย เช่น พระพุทธองค์ทรงห้ามมิให้พระสงฆ์มีทาสไว้คอยปรนนิบัติรับใช้ และทรงห้ามมิให้มีการค้าขายมนุษย์ แนวทางคำสอนเหล่านี้มีความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ รวมทั้งกฎหมายภายในของรัฐต่าง ๆ ในปัจจุบัน (เจษฎา ทองขาว, 2560) หลักการทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้ศาสนิกชนมองเห็นความเสมอภาคกันในสัตว์ทั้งหลาย ไม่แบ่งชนชั้น วรรณะ หรือ เชื้อชาติ ซึ่งบุคคลไม่ว่าจะอยู่วรรณะใดก็สามารถบวชในพระพุทธศาสนาได้อย่างเท่าเทียมกัน ด้านความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางกฎหมายและโอกาส (Rawls, 1971) ขณะที่พุทธธรรมสอนว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการบรรลุธรรม ไม่แบ่งชั้นวรรณะ (เจษฎา ทองขาว, 2560) จึงมีความสอดคล้องกัน

5. การให้ความสำคัญกับขันติธรรม (Toleration) ขันติเป็นคุณธรรมสำคัญที่สามารถพิจารณาและนำมาใช้ได้ทั้งในแง่ที่เป็นคุณธรรม ด้วยเป็นคุณสมบัติประจำตัวของปัจเจกบุคคล เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมและสนับสนุนการดำรงชีวิตของบุคคลให้ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ขันติยังเป็นศีลธรรม เนื่องจากการมีขันติยอมแสดงถึงการอดทนอดกลั้น งดเว้นจากการเบียดเบียนผู้อื่น เป็นการควบคุมกาย วาจาของตนเองให้ปกติเรียบร้อย การที่พุทธศาสนาสอนให้พุทธศาสนิกชนมีความอดทนอดกลั้น เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์

สังคม ไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพังคนเดียวโดยปราศจากสังคม หากขาดความอดทนแล้ว ย่อมเกิดการกระทบกระทั่งกัน การมีขันติธรรมจึงสามารถทำให้มนุษย์มีความสุขร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข (พระครูสุชาติกาญจนวงศ์ (ชานนท์ จาครโต), 2559) อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับขันติธรรม ส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางความคิด (Kymlicka, 1995) จึงสอดคล้องกับหลักขันติธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องความอดทนต่อสิ่งที่ไม่ถูกใจ (พระครูสุชาติกาญจนวงศ์ (ชานนท์ จาครโต), 2559)

6. การให้ความสำคัญกับฉันทานุมัติ (Consent) ในระบอบการเมืองการปกครองฉันทานุมัติ หรือ อำนาจอันชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ ในด้านการปกป้องสิทธิเสรีภาพของมนุษย์โดยรัฐนั้นต้องมาจากการยินยอมของคนในสังคม เพื่อให้รัฐบาลมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เมื่อมนุษย์มารวมตัวกันเกิดเป็นสังคมแล้วพวกเขาได้ร่วมกันทำสัญญาหรือที่เรียกว่า สัญญาประชาคม (Social Contract) เพื่อเป็นข้อตกลงร่วมกันในการจัดตั้งสังคมและผู้ปกครองขึ้นมา สังคมและผู้ปกครองจะมาทำหน้าที่ในการช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ (วุฒิชัย ไชยวุฒิ, 2558) เมื่อพิจารณาในทางพุทธศาสนา พระภิกษุ สามเณร อุบาสก และอุบาสิกา ที่เรียกว่า พุทธบริษัท ครอบถ้วน สังคมพุทธจึงกำเนิดเกิดขึ้นมา ดังนั้นจึงต้องมีการบริหารหรือการปกครองเกิดขึ้นเพื่อให้สังคมพุทธสามารถดำรงอยู่ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับสังคมมนุษย์สืบต่อไป การบริหารพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีพระพุทธเจ้า เป็นองค์ปฐมในการบริหารปกครองโดยใช้รูปแบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตย แม้พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานไปแล้วยังทรงมอบพระธรรมวินัยให้เป็นศาสดาแทนพระองค์ โดยให้ยึดถือธรรมาธิปไตยเป็นหลักสำคัญ (พระครูโกศลศาสนวงศ์ (เสือน มนต์วิโส), 2560) อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่สนับสนุนฉันทานุมัติและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง (Dahl, 1989) จึงสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 ในพระพุทธศาสนาที่สนับสนุนการทำงานเพื่อส่วนรวม (กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์, 2559)

7. การใช้หลักการรัฐธรรมนูญนิยม (Constitutionalism) พระพุทธศาสนาใช้หลักการปกครองคล้ายกับการใช้หลักกฎหมาย (Rule of Law) ของฝ่ายบ้านเมือง หลักการนี้มีขึ้นเพื่อให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ดังนั้นผู้ปกครองจะใช้อำนาจใด ๆ ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวได้ว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมาย ซึ่งหลักกฎหมายนี้ในทางพระพุทธศาสนาเปรียบได้กับพระวินัย ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่เป็นหลักปฏิบัติของสงฆ์ในการที่จะอยู่ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้หมู่คณะมีความสุข ช่มคนชั่ว และปกป้องคนดี (สวาท ฮาดถักดี และคณะ, 2561) อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Donnelly, 2013) จึง

สอดคล้องกับหลักเมตตาและกรุณาในพุทธศาสนา ที่เน้นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พระไพศาล วิสาโล, 2546)

กล่าวโดยสรุป หลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยม ได้แก่ 1. การเป็นปัจเจกบุคคลนิยม โดยถือว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่น จะต้องมีการพัฒนากายหรือการฝึกอบรมกาย การเจริญศีล หรือการพัฒนาความประพฤติ และการพัฒนาจิตให้เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม จึงมุ่งเน้นในเรื่องการอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยใช้คุณธรรมในการปฏิบัติตน ซึ่งในทางพุทธศาสนานี้ปฏิเสธการถือตนเป็นใหญ่ (อัตตาธิปไตย) โดยให้ความสำคัญกับธรรมาธิปไตย หรือการยึดถือธรรมเป็นใหญ่เหนือกว่าสิ่งอื่นใด 2. การให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ให้อิสระทางการกระทำ และการตัดสินใจด้วยตนเอง โดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้รอบคอบตามหลักของโยนิโสมนสิการ 3. การให้ความสำคัญกับเหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย นอกจากนี้ยังทรงสอนเรื่องผลของกรรม ที่เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง และหลักกาลามสูตร 4. การให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ซึ่งความสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกฎหมายระหว่างประเทศอื่น ๆ รวมทั้งกฎหมายภายในของรัฐต่าง ๆ และไม่แบ่งชนชั้นวรรณะหรือเชื้อชาติ 5. การให้ความสำคัญกับขันติธรรม คือ ความอดทนอดกลั้น เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้มีความสุขในสังคมร่วมกัน 6. การให้ความสำคัญกับฉันทานุมนัติ และการมีส่วนร่วม โดยใช้รูปแบบการปกครองแบบธรรมาธิปไตย แม้พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานไปแล้วยังทรงมอบพระธรรมวินัยให้เป็นศาสนาแทนพระองค์ และ 7. การใช้หลักการรัฐธรรมนูนิยม ซึ่งในพระพุทธศาสนาเปรียบได้กับพระวินัย เป็นกฎหมายที่เป็นหลักในการปฏิบัติของสงฆ์ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้หมู่คณะมีความสงบสุข และยึดหลักสิทธิมนุษยชนในการอยู่ร่วมกันที่เน้นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

องค์ความรู้ใหม่

อุดมการณ์เสรีนิยมกับหลักพุทธธรรมกับการเชื่อมโยงภายใต้บริบทไทยมีจุดร่วมหลายประการ แม้มีที่มาและบริบทต่างกัน โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้ 1. การพัฒนาตนเอง เสรีนิยมเชื่อในศักยภาพปัจเจก สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาในการฝึกจิตและปัญญา 2. เสรีภาพส่วนบุคคล เน้นการตัดสินใจด้วยตนเอง สอดคล้องกับหลักพึ่งพาตนเองและอิสรภาพทางจิตในพุทธศาสนา 3. เหตุผลและปัญญา เสรีนิยมใช้เหตุผลในการตัดสินใจ สอดคล้องกับหลักกาลามสูตรที่สอนให้ไตร่ตรองโดยไม่งมงาย 4. ความเสมอภาค เสรีนิยมส่งเสริมความเท่าเทียม พุทธธรรมสอนว่าทุกคนมีศักยภาพในการบรรลุธรรม 5. ขันติธรรม เสรีนิยมยอมรับความหลากหลาย สอดคล้องกับหลักขันติธรรมที่เน้นความอดทน 6. การมี

ส่วนร่วมเสรีนิยมสนับสนุนฉันทานุมัติ พ้องกับหลักพรหมวิหาร 4 ที่เน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม 7. สิทธิมนุษยชนการคุ้มครองสิทธิสอดคล้องกับหลักเมตตาและกรุณา ซึ่งมีข้อพิจารณา คือ แม้แนวคิดทั้งสองมีความสอดคล้องกัน แต่การประยุกต์ใช้ต้องคำนึงถึงบริบททางวัฒนธรรมไทย การให้ความสำคัญกับสิทธิปัจเจกอาจละเลยมิติทางสังคม ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เสรีนิยมส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม แต่ต้องเผชิญความท้าทายด้านจริยธรรมและความเป็นส่วนตัว และข้อเสนอแนะ คือ หลักพุทธธรรม เช่น กาลามสูตร สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลในยุคดิจิทัล ความเมตตาและความเข้าใจช่วยสร้างสังคมสันติ พุทธธรรมยังส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน

สรุป

อุดมการณ์ทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมและหลักพุทธธรรมมีแนวคิดที่สอดคล้องกันหลายประการ แม้จะมีที่มาและบริบทแตกต่างกัน แต่การเชื่อมโยงต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการตีความอย่างรอบคอบ ในสังคมไทย หลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์และสร้างความสงบสุข โดยยึดถือธรรมเป็นหลักสำคัญ โดยแนวคิดที่สอดคล้องกัน คือ 1. Individualism (ปัจเจกบุคคลนิยม) เสรีนิยมเน้นศักยภาพในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับหลักไตรสิกขาที่มุ่งฝึกจิตและปัญญา 2. Liberty (เสรีภาพ) เสรีนิยมให้ความสำคัญกับเสรีภาพส่วนบุคคล สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่เน้นการพึ่งพาตนเองและอิสรภาพทางจิตใจ 3. Reason (เหตุผล) เสรีนิยมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจ สอดคล้องกับหลักกาลามสูตรที่สอนให้ใช้ปัญญาไตร่ตรอง 4. Equality (ความเสมอภาค) เสรีนิยมส่งเสริมความเท่าเทียม ขณะที่พุทธธรรมสอนว่าทุกคนมีศักยภาพในการบรรลุธรรมโดยไม่แบ่งแยกวรรณะ 5. Toleration (ขันติธรรม) เสรีนิยมสนับสนุนความอดทนและยอมรับความหลากหลาย สอดคล้องกับหลักขันติธรรมในพุทธศาสนา 6. Consent (ฉันทานุมัติ) เสรีนิยมสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 ที่เน้นการทำงานเพื่อส่วนรวม 7. Constitutionalism (รัฐธรรมนูญนิยม) เสรีนิยมให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชน สอดคล้องกับหลักเมตตาและกรุณาที่เน้นการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้แนวคิดเสรีนิยมและพุทธธรรมจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่การนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมไทยต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างสิทธิส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- กัณฑ์พงษ์ นามเสนห์. (2559). การปรับใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับการบริหารบุคลากร, *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 1(2), 38-49.
- กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2561). *อุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. สืบค้น 18 สิงหาคม 2567, จาก <http://pbs.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2018/05/17.-อุดมการณ์-206-215.pdf>
- คุณ โทชน์. (2545). *พุทธศาสนากับสังคมและวัฒนธรรมไทย*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์.
- เจษฎา ทองขาว. (2560). พระพุทธศาสนากับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ทำที่และการปฏิบัติ ต่อทาส. *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 10(2), 81-110.
- เพชรวัฒน์ เส้นทอง. (2562). อุดมการณ์ทางการเมือง : อุดมการณ์ทางการเมืองไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(3), 230-248.
- พระครูโกศลศาสนวงศ์ (เสื่อน มนต์วิโส). (2560). *บทบาทการปกครองคณะสงฆ์ของ พระสังฆาธิการในอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. สืบค้น 18 สิงหาคม 2567, จาก <https://ssk.mcu.ac.th/wp-content/uploads/2017/08/บท ความ-อ.พระโกศลศาสนวงศ์.pdf>
- พระครูใบฎีกาหัตถ์ กิตติคุณโท. (2565). ไตรสิกขา : ศาสตร์แห่งการพัฒนาเส้นทางชีวิต, *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(2), 105-110.
- พระครูปลัดเกษภา ผาทอง และคณะ. (2562). *พุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรม บริการทางสังคมกับปัญหาการดื่มสุรา : กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย* (รายงานการวิจัย). หนองคาย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุชาติกาญจนวงศ์ (ขานนท์ จาครโต). (2559). การประยุกต์หลักขันติธรรมเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(1), 13-22.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.

- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต : แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาพูนศักดิ์ วชิรวีโส. (2561). แนวคิดปัจเจกนิยมในพุทธปรัชญาเถรวาท. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 5(2), 247-260.
- พระสุทิน จกกวโร และคณะ. (2563). การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 9(2), 495-505.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิชัย ไชยวุฒิ. (2558). แนวคิดที่ว่าด้วย “ฉันทานุมัติ” และ “การเป็นตัวแทน” ในนินายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(1-2), 5-24.
- สมเกียรติ วันทนนะ. (2551). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรข้าวสวย.
- สมนึก จันทร์โสภา และคณะ. (2565). เสรีนิยมกับพลังอำนาจใหม่ของการเมืองในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(2), 552-565.
- สมพงษ์ ชูมาก. (2522). อุดมการณ์เสรีนิยมและโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจในระบบอบเสรีประชาธิปไตย. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 2(2), 29-56.
- สมภาร พรหมทา. (2548). *พุทธปรัชญา : มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวาท ฮาดภักดี และคณะ. (2561). การเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น*, 5(1), 96-108.
- สุพัฒน์พงศ์ แยมอิม. (2565). *รัฐศาสตร์ : การค้นคว้าและวิธีการศึกษา*. นครศรีธรรมราช: ประยูรการพิมพ์.
- สุภัจฉรี สตอยเซฟ. (2564). *มองพัฒนาการทางการเมืองระหว่างประเทศผ่านเสรีนิยมคลาสสิกและเสรีนิยมใหม่*. สืบค้น 18 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.senate.go.th/view/1/ข่าวสารวุฒิสภา/โครงการเอกสารวิชาการ/7005/TH-TH>
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven: Yale University Press.
- Donnelly, J. (2013). *Universal human rights in theory and practice* (3rd ed.). Ithaca, NY: Cornell University Press.

- Heywood, A. (1992). *Political Ideologies: An Introduction by Andrew Heywood*, Palgrave MacMillan. Retrieved August 18, 2024, from https://www.goodreads.com/book/show/679718.Political_Ideologies
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship A Liberal Theory of Minority Right*. Oxford: Oxford University Press.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Harvard, MA: Harvard University Press.
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard, MA: Harvard University Press.